

Toespraak bij de onthulling van *Nachtbraak* op 23 juni 2018

geschreven door Anastasia Hacopian

Vandaag wordt een gedicht van Pem Sluijter onthult op deze muur in de Batjanstraat. Haar echtgenoot Bram vroeg mij om *Nachtbraak* te vertalen.

Als ik aan Pem terugdenk, moet ik gelijk denken aan een ander gedicht. Het is geschreven door mijn landgenoot, de Amerikaanse Adrienne Rich. Het gaat over een relatie, waar de liefde op blijkt te zijn. Ze zegt dat ze de “omvang” van deze geliefde pas na het afscheid kan bevatten.

If you were dead or gone to live in China

The event might draw your stature in my mind.

Ik herken dit. Pas na haar dood kon ik de omvang van de persoon Pem Sluijter bevatten. Haar nalatenschap ben ik nu, meer dan tien jaar later, nog steeds aan het ontdekken.

Pem was een dichter die de C. Buddingh prijs heeft gewonnen. Ze was een grootmoeder. Een activist. Ze bleef haar hele leven lang student. Ze was ook een bereisde journalist, die haar loopbaan begon bij *Het Parool*.

Toen Pem bij *Het Parool* werkte, woonde ze in een studentenhuis aan de Amsterdamse Bloemgracht. Op een avond zat ze in het trappenhuis een appel te eten. Bram kwam thuis en ontmoette Pem daar. Hij vroeg haar om naar De Sociëteit te gaan. Daar werd Pem hartelijk begroet door de jonge mannen. Allemaal bekenden. In de woorden van Bram, “was ze gelijk weg.”

Maar het verhaal eindigt goed. Om drie uur 's ochtends liepen Bram en Pem samen door de straten van het nachtelijk Amsterdam naar huis. Dat deden ze vaker. Daar gaat het gedicht *Nachtbraak* over: de jonge, onbekommerde liefde.

Als je het gedicht leest, loop je met dat stel mee. Je kijkt naar het weifelend daglicht en je wilt nog niet naar huis.

Dat gevoel kennen we allemaal. Het gevoel van vreugde dat zo sterk wordt, dat het je kwetsbaar maakt. Durf je in dat gevoel te duiken, kom je in een tijdloze kloof. Pem noemt het “een zweven in het niets”. Aan één horizon zie je het begin van ons bestaan, aan de andere horizon zie je het einde. Dat is de aangrijpende boodschap van dit gedicht:

Sterven en geboren worden

liggen in een wieg.

Ik zag Pem voor het laatst ruim tien jaar geleden. Ik was hoogzwanger. We zaten te lunchen en Pem vroeg me waar ik over schreef. Over mijn moeder, vertelde ik. Ze was net na twee lange jaren van ziekte overleden. Ik was niet verdrietig. Ik was opgelucht dat ze niet meer leed. Pem knikte en zei dat ze dit goed begreep.

Een kleine maand later kreeg ik een telefoontje. Pem was plotseling overleden. Dit nieuws was onverwacht, maar het kwam niet als een schok. Ik was goed bevriend met de dood. Ik had mijn moeder langzaam zien sterven. De dood was voor mij geen enge onbekende.

Pas toen ik zelf moeder werd, kwam ik de hele waarheid onder ogen te zien: dat het begin van je leven weer terugkeert aan het einde. Hoe vaak heb ik tijdens het verzorgen van mijn baby teruggedacht aan mijn moeder? Hoe vaak heb ik mijn baby verschoond met het gevoel dat ik naar het leven en de dood stond te kijken?

Want ik luisterde door de babyfoon naar de moeizame ademhaling van mijn moeder. Ik duwde haar voort in haar rolstoel. Ik zette haar in de auto. Ik waste en verschoonde haar. Ik wachtte totdat ze rustig in slaap viel.

Hoe vaak heb ik als kersverse moeder aan de laatste regels van dit gedicht gedacht:

sterven en geboren worden liggen in een wieg.

Ik heb Pem pas echt leren kennen nadat ze overleden was. Haar literaire nalatenschap brengt de ware omvang van de dichter aan het licht. Haar poëzie gaat over de grote menselijke kwesties van oorlog, beschaving, sociale gerechtigheid óf hij gaat over het alledaagse.

Bij *Nachtbraak* zien we hoe dat alledaagse toch verrast. Het nachtelijke slenteren van een liefdesstel begeleidt de lezer tot een inzicht. Het is een inzicht dat ons de tijd tussen het geboren worden en het sterven leert waarderen.

Nu is dat inzicht op deze muur vereeuwigd.